

Karpiński, Rafał

"Prawdziwa i wierna relacja o uwięzieniu w Rzymie", Philippus Camerarius, przeł. Mikołaj Szymański, oprac., wstępem i przypisami opatrzył Lech Szczucki, Warszawa 1984 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/2, 405-406

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

o szerszym odbiorze, systematycznie, z częstotliwością prawie jednego tomiku rocznie udostępnia mało znane, drobne teksty literackie polskie i łacińskie oraz utwory muzyczne (głównie pieśni) dotyczące przeważnie szeroko rozumianej kultury, przede wszystkim religijności społeczeństwa polskiego. Powstała na marginesie kwereńdy i edycji staropolskich pieśni religijnych. Winna służyć dobrze rozwijającym się badaniom nad tą tematyką. W serii publikuje się na ogół teksty rękopiśmienne, rzadziej edycja opiera się o starodruki, do wyjątków należą przedruki z wydań późniejszych. Przeważnie na jeden tom składa się kilka różnorodnych tematycznie utworów, choć ogłaszano tomy poświęcone jednorodnej tematyce (np. nr 1: Tadeusz Maciejewski, „Zasób utworów z ksiąg Archikonfraterni Literackiej w Warszawie 1668—1829”, rok wydania 1972; nr 2 Wiesław Wydra, „Polskie dekalogi średniowieczne”, rok wyd. 1973; nr 4 Tadeusz Maciejewski, „Kyrieale w Polsce do XVII wieku” r. wyd. 1976; nr 7 Stanisław Rybandt, „Katalog ksiąg zachowanych w średniowiecznej bibliotece cystersów w Rudach”, r. wyd. 1979).

W pierwszym z wymienionych w nagłówku tomików zawarto trzy bloki tematyczne. Dwa pierwsze nawiązują do rocznicy Jana Kochanowskiego i jego kręgu. R. Montusiewicz zebrał „Hoidy Janowi Kochanowskiemu »poetycznie składane«” — publikując utwory autorów od Reja do Kochanowskiego. T. Piersiak zaś przypomniał wierszowany utwór kanonika krakowskiego Mikołaja Lubomirskiego (którego autorstwo zwykle dotychczas mylnie określano) pt.: „Służsny placz Jego Mości Pana Stanisława Kochanowskiego” napisany na piątą rocznicę śmierci żony adresata.

Drugi blok charakteryzuje zawartość bernardyńskiej sylwy z końca XVIII w. pochodzącej z Kalwarii Zebrzydowskiej. Zawiera ona 114 tekstów, w tym 109 wierszy i pieśni religijnych, wiele kolend, niektóre z nich są opatrzone notacjami muzycznymi. Kilkanaście z tych utworów nie było dotąd znanych. W. Wydra zajął się stroną literacką tej sylwy, drukując najciekawsze utwory w aneksie (m.in. kapitalne pieśni „O dziadu” i „Bernardyńską”). T. Maciejewski opracował melodie.

Kolejny z prezentowanych tomików „Wokół Bożego Narodzenia” opracowany przez W. Rębowskiego zawiera cztery drukowane już w okresie staropolskim sztuki Bożonarodzeniowe. Jedna z nich anonimowa, pochodzi z XVIII w., trzy pozostałe napisali J. Żabczyk (1617 r.), K. Dachnowski (1620 r.) i S. Miczyński (1624 r.). Teksty poprzedzono obszernym wstępem charakteryzującym Bożonarodzeniową twórczość dramatyczną.

Oprawa edytorska serii nie budzi zastrzeżeń. Serią zaczął kierować zespół w składzie M. Korolko, H. Kowalewicz, T. Maciejewski i S. Nieznanowski. Zabraknie w nim niestety, niedawno zmarłego profesora Henryka Kowalewicza.

Życzyć należy wydawcom reklamy i większych nakładów. Pierwsze tomy drukowano w 300 egz., ostatnio 500 egz. + 330, co świadczy, że seria zyskuje odbiorców, tym bardziej, iż kupić te tomiki nadal niełatwo.

R. K.

Philippus Camerarius, *Prawdziwa i wierna relacja o uwięzieniu w Rzymie*, przełożył Mikołaj Szymański, opracował, wstępem i przypisami opatrzył Lech Szczucki, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1984, s. 274.

Filip Camerarius (1537—1624) syn wybitnego humanisty, filologa i teologa luteranckiego, Joachima, przyjaciela Lutra, Melanchtona i Alberta Dürera, sam był prawnikiem, wieloletnim kanclerzem akademii w Altdorfie. W 1563 r. wyje-

chał do Włoch dla uzupełnienia studiów: ciekawy to przyczynek do postaw młodzieży protestanckiej, której różnice wyznaniowe nie przeszkadzały w nauce na katolickich uniwersytetach. Aresztowany w Rzymie w przeddzień powrotu do Niemiec, najpewniej na podstawie fałszywego czy pomyłkowego oskarżenia, bynajmniej nie za propagandę protestancką (co się przydarzyło studentom niemieckim) osadzony został w więzieniu inkwizycji. Pozostał w nim dni kilkadziesiąt, uwolniony nie bez kłopotliwych zabiegów m.in. ambasadora dworu cesarskiego i książąt Rzeszy interweniujących na rzecz Camerariususa u Piusa IV. Może przyczynił się do jego uwolnienia, jak sądził, fakt natury kryminalnej: wymordowanie w Turyngii służby audytora nuncjusza papieskiego w Wiedniu. Swój pobyt w więzieniu inkwizycji opisał w 1586 r. lub kilkanaście lat potem około 1600 r., pod wpływem dziełka jezuitę niemieckiego Grzegorza Rossefega, w którym starano się wykażać otwartą postawę tego zakonu wobec protestantów. W „Relacji” przedstawił swe rzymskie więzienie; nie wynika z niej tak ponury obraz inkwizycji jakiego można by się spodziewać od protestanta. Pamiętać jednak trzeba o specjalnych względach jakie zachowywano w stosunku doń z racji pozycji ojca. Jeśli sama inkwizycja nie wypada w Camerariusowym opisie jednoznacznie czarno, to opinia o jezuitach, którzy by zyskać ważny propagandowy sukces próbowali nawrócić go na wiarę katolicką, mieści się w stereotypie czarnej legendy o Towarzystwie.

„Relację” pisaną po łacinie ogłoszono drukiem dopiero w 1740 r., tłumaczenie niemieckie w 1822 r. Lech Szczucki dla niniejszego przekładu posłużył się edycją oryginału. Poprzedził „Relację” (licząc blisko 100 stron) biografią Camerariususa, szczególnie uwzględniając jego aresztowanie i kłopoty z inkwizycją. Tom otwiera obszerna (100 s.) rozprawa o inkwizycji rzymskiej w XVI wieku, prostująca wiele bałamuctw jakie wokół niej narosły. L. Szczucki sygnalizuje możliwość ogłoszenia obszernego studium na ten temat.

R. K.

Henryk Barycz, *Rzecz o studiach w Krakowie dwóch generacji Sobieskich*, „Biblioteka Krakowska” nr 124, Wydawnictwo Literackie, Kraków—Wrocław, s. 240.

Pod wymienionym w nagłówku tytułem wydano dwie drukowane wcześniej rozprawy H. Barycza. Mianowicie: „Lata szkolne Marka i Jana Sobieskich w Krakowie” (publikowane w dwóch równobrzmiących wersjach: pierwsza w „Bibliotece Krakowskiej” nr 98, 1939, druga, ozdobna, w tymże samym roku dla Komitetu Jubileuszowego uczczenia 350-lecia Liceum Nowodworskich) i „Wychowanie trzech królewiczów, synów króla Jana III” (drukowane pt.: „Nowe i stare elementy w wychowaniu rodziny Sobieskich”, [w:] „Studia Pedagogiczne” t. III, 1956, s. 70—127).

Pierwsza dotyczy kształcenia w Krakowie synów wojewody ruskiego Jakuba: Marka i Jana, druga zaś synów królewskich, przede wszystkim Jakuba (Famfanika) oraz Aleksandra i Konstantego. Obecnie drukuje się je z kilkoma uzupełnieniami, z nieco zmienioną stylistyką i odmienną oprawą edytorską.

Krótką i treściwą „Przedmowa” autorska ukazuje trudności i kłopoty napotykane przez H. Barycza przy pracy i publikacji tych rozpraw. Jest ona nie tylko przyczynkiem do charakterystyki uczonego, także świadectwem warunków w jakich funkcjonowała humanistyka polska: rozprawa o wykształceniu królewiczów — ze względu na „monarchiczny” temat wydrukowana i zaaprobowana przez urząd kontroli nie weszła jednak do handlu księgarskiego; ukazała się skrócona, prze-